

श्रमजीवी महिलाहरु प्रति डान्स रेस्टुरेन्ट, डान्स वार जस्ता कार्यस्थलमा हुने यौन उत्पिडन नियन्त्रण गर्न जारी गरिएको निर्देशिका, २०६५ ।

प्रस्तावना,

डान्स वार, डान्स रेस्टुरेन्ट, क्याबिन रेस्टुरेन्ट, दोहोरी साँभ, मसाज पार्लरमा काम गर्ने महिला कामदारहरुलाई कार्यस्थलमा गरिने यौन उत्पिडनका व्यवहारहरुलाई नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा हालसम्म नेपालमा कुनै कानूनको निर्माण नभएकोले,

कार्यस्थलमा काम गर्ने श्रमजीवी महिला एवं अन्य कामदारहरुलाई मर्यादित एवं आत्मसम्मानपूर्वक, सुरक्षित वातावरणमा कामगर्न सक्ने वातावरणको श्रृजना गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

संसद (संविधानसभा) ले ऐन नवनाएसम्म सर्वोच्च अदालतबाट देहाय बमोजिमको निर्देशिका बनाई जारी गरिएको छ ।

परिच्छेद-१
प्रारम्भिक

१- संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ-

- (१) यो निर्देशिकाको नाम श्रमजीवी महिलाहरु प्रति कार्यस्थलमा हुने यौन उत्पिडन नियन्त्रण गर्ने निर्देशिका २०६५ रहेको छ ।
- (२) यो निर्देशिका २०६५ साल पौष १ देखि नेपालभर लागु हुने छ ।

२-परिभाषा:- विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यो निर्देशिकामा

- (क) "श्रमजीवी" भन्नाले पारिश्रमिक लिइ वा नलिई पूरा वा आंशिक समयमा रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लरमा काम गर्ने महिला सम्भन्नु पर्छ । सो शब्दले अन्य कामदारलाई समेत जनाउछ ।
- (ख) "कार्यस्थल" भन्नाले श्रमजीवी महिलाले काम गर्ने रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लरलाई जनाउछ ।
- (ग) "रेस्टुरेन्ट" भन्नाले डान्स रेस्टुरेन्ट, डान्स वार, क्याबिन रेस्टुरेन्टलाई सम्भन्नु पर्छ । यो शब्दले दोहोरी साँभ समेतलाई समेत जनाउनेछ ।

- (घ) "मसाज पार्लर" भन्नाले शुल्क लिई वा नलिई मालिसकोसेवा प्रदान स्थललाई सम्झनुपर्छ । यो शब्दले रेस्टुरेन्टहरुले प्रदान गर्ने गरेको मसाज सेवा समेतलाई जनाउछ ।
- (ङ) "यौन शोषण" भन्नाले कार्यस्थलमा कम गर्ने महिलाहरुलाई यौन उत्तेजनामा ल्याउने वा आफु स्वयं यौन उत्तेजनामा आउने हिसावले जिस्क्याउने, बोल्ने वा कुनै प्रकारको यौन ईशारा प्रदर्शन गर्ने गराउने, लगायतका सम्पूर्ण कार्यलाई जनाउछ । यो शब्दले शुल्क लिई वा नलिई वेश्यावृत्तिमा संलग्न हुन बाध्य पार्ने पराउने लगायतका व्यवहारलाई समेत जनाउनेछ ।
- (च) "धनी"भन्नाले रेस्टुरेन्ट,मसाजपार्लर,आदिको संस्थापक, व्यवस्थापक, वा संचालक समेतलाई सम्झनु पर्छ ।
- (छ) "सेवा ग्राही"भन्नाले रेस्टुरेन्ट तथा मसाज पार्लरले प्रदान गर्ने सेवा लिन आउने व्यक्तिलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ज) "समिति" भन्नाले दफा १४ बमोजिम गठित अनुगमन एवं कारवाई समितिलाई सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२
व्यवसाय दर्ता, संचालन

३- दर्ता नगराई व्यवसाय संचालन गर्न नहुने :-

- (१) रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लर जस्ता व्यवसाय दर्ता नगरी संचालन गर्न पाइने छैन ।
- (२) यो निर्देशिका जारी भएपछि पहिलो पटक दर्ता नगराई संचालनमा रहेका दफा ३(१) बमोजिमका रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लरहरु तीन महिनाभित्र दर्ता गराइ सक्नु पर्ने छ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिमका रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लरहरु यो निर्देशिका लागु भएपछि जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा दर्ता गर्नु पर्नेछ ।

४- लगत विवरण प्रस्तुत गर्नुपर्ने :-

- (१) अफनो व्यवसायमा संलग्न श्रमजीवी महिला एवं पुरुषको नाम थर वतन सहितको वैयक्तिक विवरणको लगत ३ प्रति तयार गरी एक प्रति आफूसंग १ प्रति नजिकको प्रहरी कार्यालय तथा एकप्रति प्रमुख जिल्ला अधिकारी समक्ष प्रस्तुत गर्नु पर्ने छ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम तयार गरिएको विवरणहरु गोप्य रहने छन ।

५- व्यवसाय सञ्चालन गर्ने शर्त एवं अवधी -

- (१) रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लर आदिको व्यवसाय सञ्चालन गर्दा वरपरका, घर र बासिन्दालाई असर नपर्ने गरी सञ्चालन गर्नु पर्दछ ।

- (२) रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लर आदि व्यवसाय सञ्चालन गर्दा त्याँहाबाट निस्केको ध्वनी बाहिर ननिस्कने प्रवन्ध गर्नु पर्नेछ ।
- (३) रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लरआदि व्यवसायको सञ्चालन समय नेपाल सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- (४) श्रमजीविहरुलाई कार्य सम्माप्त पश्चात सुरक्षित रूपमा वासस्थानसम्म पुऱ्याउने प्रवन्ध गर्ने जिम्मा सम्बन्धित धनीको हुनेछ ।
- (५) प्रत्येक रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लर आदि व्यवसायिक कार्य स्थलको वातावरण स्वच्छ हुनु पर्नेछ ।
- (६) तोकिएको शर्तको अधीनमा रहे नरहेको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने अधिकार प्रहरी तथा प्रमुख जिल्ला अधिकारी तथा अनुगमन तथा कारवाई समितिलाई हुनेछ ।
- (७) तोकिएको शर्त विपरीत काम भएको पाईएमा समितिले त्यस्तो रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लर व्यवसाय बन्द गर्ने वा अनन्य उपयुक्त आदेश दिन सक्नेछ ।

६- पारिश्रमिक नदिई काममा लगाउन नहुने - यो निर्देशिका जारी भए पछि श्रमजीवि र धनी बीच आपसी सहमतिको आधारमा तय गरिएको अवस्थामा बाहेक नेपाल सरकारद्वारा निर्धारित न्यूनतम पारिश्रमिक नदिई काममा लगाउन हुदैन । त्यसरी आपसी सहमतिमा पारिश्रमिक निर्धारण गर्दा नेपाल सरकारद्वारा निर्धारित न्यूनतम पारिश्रमिक भन्दा कम लिने गरी निर्धारण गर्न पाईने छैन ।

७- सूचना पाटी टास्नु पर्ने - रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लर आदिमा प्रवेश गर्नासाथ सबैले देख्न सक्ने ठाउँमा गर्न नहुने कामको सूचना पाटी राख्नु पर्ने छ ।

परिच्छेद-३ गर्न नहुने काम

८- यौन उत्पिडन :- कार्यस्थलमा देहायका काम कारवाई गरेमा वा गर्न लगाएमा श्रमजीवी महिलालाई यौन उत्पिडन दिएको मानिनेछ ।

- (क) शारिरिक सम्बन्धको लागि प्रस्ताव या माग गर्नु
- (ख) यौन एवं उत्तेजक भाषा तथा उत्तेजक नृत्य, गीतको प्रयोग गर्नु
- (ग) श्रमजीवी महिलाले देखेगरी अशिलल साहित्य, पोष्टर, पर्चा पम्पलेट आदि राख्नु, टास्नु, प्रदर्शन गर्नु, गराउनु ।
- (घ) यौन सम्बन्धि छेडखानी गर्नु,
- (ङ) शारिरिक, मौखिक या यौन सम्बन्धी आचरण प्रस्तुत गरेमा
- (च) यौन विकार उत्पन्न हुने अन्य कुनै पनि व्यवहार गरे गराएमा,
- (छ) उत्तेजक पोशाक लगाई नृत्य गर्न गीत गाउन वाध्य पारेमा

९- यौन शोषण :- कार्यस्थलमा देहायका काम कारवाई गरेमा वा गर्न लगाएमा यौन शोषण गरेको मानिनेछ ।

- (क) आर्थिक प्रलोभन दिइ वा नदिई कसैसंग यौन सम्बन्ध स्थापित गर्न वाध्य पारेमा वा पार्न लगाएमा,
- (ख) श्रमजीवी महिलालाई थप आर्थिक सुविधा, पदोन्नती दिने दिलाउने भनी लालचमा पारी वा आश्वासन दिई यौन सम्बन्ध कायम राखेमा वा राख्न लगाएमा,
- (ग) शुल्क वा रकमको प्रस्ताव गरी श्रमजीवी महिलासंग यौन सम्बन्ध राखेमा राख्न प्रयत्न गरेमा
- (घ) यौन सम्बन्ध राख्ने वा नराख्ने जुनसुकै उद्देश्यले श्रमजीवी महिलाको कुनै पनि अंग स्पर्श गरेमा वा आफ्नो अंग स्पर्श गर्न लगाएमा
- (ङ) मदिरा या त्यस्तै प्रकारका लागु पदार्थको सेवन गरी, गराई परिच्छेद ३ मा उल्लेखित काम कारवाई गरे गराएमा
- (च) ईच्छा विपरीत बाध्यतामा पारी यौन सम्बन्धमा राखेमा ,

१०- अमर्यादित व्यवहार गर्न नहुने :- कार्यस्थलमा महिला श्रमजीवीहरु प्रति उनीहरुको मर्यादा आंच पुग्ने देहायका कुनै पनि काम कारवाई गर्न गराउन हुदैन ।

- (क) सेवाग्राहीसँग बसि मदिरा लगायतका लागु पदार्थ सेवन गर्न गराउन,
- (ख) श्रमजीवी महिलालाई कार्यस्थलमा सेवाग्राहीसंग वसी धुम्रपान गर्न लगाउन,
- (ग) अशिल्ल एवं यौन अर्थ दिने शब्दवाट सम्बोधन गर्न गराउन,
- (घ) आफु आफूमा श्रमजीवी महिलाले सुन्ने गरी वा सुनाउने उद्देश्यले यौन सम्बन्धी हसी मजाक गर्न गराउन तथा महिलासँग सो उद्देश्यले हसि मजाक गर्न, गर्ने प्रयत्न गर्न गराउन,
- (ङ) श्रमजीवि महिलाको शरीर वा नग्न प्रदर्शन गर्न लगाउन वा प्रदर्शन गर्न बाध्य पार्ने,

परिच्छेद ४

काम कर्तव्य र अधिकार

११- धनीको काम कर्तव्य :- रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लर लगायतका व्यवसाय संचालन गर्ने धनीको देहायका काम कर्तव्य र अधिकार हुनेछ ।

- (क) कार्यस्थलमा श्रमजीवी महिलाको मर्यादामा असर पुग्ने गतिविधिहरु रोक्न लगाउने,
- (ख) सेवाग्राहीले श्रमजीवी महिलालाई अमर्यादित, अभद्र एवं यौनजन्य काम कारवाही गरेमा वा गर्न लगाएमा त्यसवाट सुरक्षा प्रदान गर्ने, गराउने,
- (ग) श्रमजीवी महिलाको सुरक्षाको यथोचित प्रवन्ध गर्ने, गराउने,
- (घ) कार्यस्थलमा श्रमजीवी महिलाको शारिरिक एवं मानसिक शोषण हुनवाट रोक्ने तथा महिलालाई हुने कुनै पनि अलाभकारी स्थितिको अन्त्य गर्ने,

- (ड) श्रमजीवी महिलाहरुले गरेको गुनासोको तत्काल समाधान गर्ने गराउने,
- (च) महिला श्रमजीवीलाई मौखिक, शारिरिक, मानसिक रुपमा यौनजन्य एवं अन्य दुर्व्यवहार हुने किसिमको कार्य गर्न, बोल्न एवं इशारा गर्न गराउनबाट रोकने,
- (छ) रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लर आदिमा कुनै सेवा ग्राहीले यो निर्देशिका बमोजिम वा प्रचलित कानून बमोजिम गर्न नहुने काम गरेमा त्यस्तो सेवा ग्राहीबाट श्रमजीवी महिलालाई बचाउन वा निजलाई रेस्टुरेन्ट वा मसाज पार्लरबाट निकाल्न सुरक्षक को व्यवस्था गर्नु पर्ने छ ।
- (ज) धनीले श्रम सम्बन्धी कानून र अन्य कानून पूर्ण रुपले पालन गर्नु पर्नेछ ।

१२- सेवाग्राहीका काम कर्तव्य :- रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लरमा आउने सेवाग्राहीको कर्तव्य देहाय बमोजिम हुनेछ,

- (क) श्रमजीवी महिला प्रति सम्मानजनक व्यवहार गर्ने,
- (ख) श्रमजीवी महिलासंग उनीहरुको मर्यादामा आंच पुग्ने कुनै पनि काम, व्यवहार गर्न हुदैन ।
- (ग) मादक पदार्थ सेवन गरी हो हल्ला गर्न एवं महिलाप्रति अभद्र व्यवहार गर्न हुदैन,
- (घ) परिच्छेद ३ मा निषेधित गरिएको काम गर्न हुदैन,
- (ङ) परिच्छेद ३ अन्तर्गतका काम कारवाईहरु गर्ने, गर्न लगाउने, सोको दुरुत्साहन दिन नहुने ।

१३- समितिको काम कर्तव्य र अधिकार :- दफा १५ बमोजिम गठित अनुगमन एवं कारवाई समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

- (क) समिति समक्ष परेका उजुरीको छानवीन गर्ने गराउने,
- (ख) समितिले समय समयमा श्रमजीवी महिला रहेको कार्य स्थल रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लरमा आकस्मिक निरिक्षण गर्न सक्नेछ । त्यसरी निरिक्षक गर्दा परिच्छेद ३ मा लेखिएको गर्न नहुने काम भइरहेको वा हुन लागेको वा हुने आशंकाको विद्यमानता रहेको देखेमा तत्काल त्यस्ता कार्यहरु नियन्त्रण गरी आवश्यक कारवाई प्रक्रिया शुरु गर्ने छ ।
- (ग) श्रमजीवी महिला कार्यरत रहेको स्थानलाई अझ बढी व्यवस्थित एवं मर्यादित बनाउन आवश्यक देखिएका काम गर्ने,
- (घ) श्रमजीवी महिलासंग सम्बन्धित विषयमा समितिले आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ । सो निर्देशनको पालन गर्नु सम्पूर्ण धनीहरुको कर्तव्य हुनेछ ।
- (ङ) रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लरलगायतका कार्यस्थलमा निर्देशिका वा प्रचलित कानून विपरित बमोजिम काम भएको छ, छैन अनुगमन गर्ने गराउने ।
- (च) निर्देशिकाको पालना नभएको देखेमा पहिलो पल्ट सचेत गराउने दोश्रो पल्टदेखि त्यस्तो व्यवसाय बन्द गराउने ।

- (छ) रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लरमा कानून विपरीत कार्य भएको देखेमा वा तत्त सम्बन्धमा कुनै उजुरी परेमा सो सम्बन्धमा आवश्यक छानविन एवं कारवाहीकोलागि सम्बन्धित निकायमा पठाउने ।
- (ज) सम्बन्धित निकायले पनि प्राप्त उजुरी उपर तुरुन्त छानविन अनुसन्धान शुरु गरी संकलित सबूद प्रमाणको आधारमा कारवार्य अगाडि बढाउनु पर्छ ।
- (झ) रेस्टुरेन्ट, मसाज पार्लरमा गर्न पाईने नपाईने विषयमा प्रचार प्रसार गर्ने गराउने

परिच्छेद -५ उजुरी एवं कारवाई

१४- उजुरी :-

- (१) परिच्छेद ३ अन्तर्गतको निषेधित कार्यबाट कुनै श्रमजीवि पीडित भएमा वा पीडित हुने आशंका भएमा पीडित आफैले वा सोको वारेमा जानकारीप्राप्त गर्ने जो सुकैले पनि दफा १५ बमोजिम गठित समिति समक्ष वा नजिकको प्रहरी कार्यालयमा आफूले देखे, सुनेजानेको सम्पूर्ण कुरा खुलाई उजुरी दिन सक्ने छ ।
- (२) प्रहरी कार्यालयमा उजुरी परेको भए सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयले तत्काल पीडितको स्वास्थ्य एवं सुरक्षाको प्रवन्ध गरी प्राप्त उजुरी तुरुन्त समिति समक्ष पेश गर्नु पर्ने छ । समितिले पनि तुरुन्त आवश्यक कारवाई शुरु गर्नु पर्नेछ ।
- (४) यो निर्देशिका बमोजिम गरिने सम्पूर्ण काम कारवाईहरु गोप्य हुनेछन । कुनैपनि तथ्य प्रकासित गर्नु परेमा समितिको अनुमति लिई परिवर्तित नामबाट मात्र प्रकाशित गर्न सकिने छ ।
- (५) उजुरी छानविन गर्दा श्रमजीवि महिलालाई यस निर्देशिका बमोजिमको गर्न नहुने काम गरेको पाइएमा त्यस्तो कार्य रोक्ने सम्बन्धमा धनीलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ । यसरी दिइएको निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित धनीको कर्तव्य हुनेछ ।

परिच्छेद ६ समिति

१५- जिल्ला अनुगमन एवं कारवाई समिति :-

- (१) प्रत्येक जिल्लामा यो निर्देशिकाको प्रयोजनकोलागि एक समिति रहनेछ । सो समितिको नाम जिल्ला अनुगमन एवं कारवाई समिति हुनेछ ।
- (२) समितिको गठन देहाय बमोजिम हुने छ ।

- (क) प्रमुख जिल्ला अधिकारी.....अध्यक्ष
(ख) प्रमुख जिल्ला प्रहरी कार्यालय..... सदस्य
(ग) प्रमुख जिल्ला महिला विकाश कार्यालय, सो नभएको जिल्लामा
स्थानीय विकास अधिकारी..... सदस्य

- (३) समिति एक स्थायी समिति समिति हनेछ ।
(४) समितिले आफ्नो कार्यविधि आफै निर्धारण गर्ने छ ।

१६- प्रचलित कानून वमोजिम हुने

- (१) यो निर्देशिकामा व्यवस्था भएदेखि वाहेक अन्य कुराहरु प्रचलित कानून वमोजिम हुनेछ ।
(२) यो निर्देशिकामा लेखिएका कुराहरुले पिडित पक्षले प्रचलित कानूनवमोजिम कारवाई चलाउन पाउने कुरामा असर पार्ने छैन ।

न्यायाधीश

न्यायाधीश

निर्देशिका तयार गर्न सहयोग गर्ने इजलास अधिकृत- राजेन्द्र कुमार आचार्य

ईति सम्वत २०६५ साल मंसिर १३ गते रोज ६मा शुभम्.....